

ויהי ז

בשנת ארבע לדרוש המלך היה דבר-יהוה אל-זכריה
בארבעה לחדש התשעי בכסלו: וישלח בית-אל שראצר
ורגם מלך ואנשיו לחלות את-פני יהוה: לאמר אל-
הכהנים אשר לבית-יהוה צבאות ואל-הנביאים לאמר
האבכה בחדש החמישי הנזר כאשר עשיתי זה כמה
שנים: ויהי דבר-יהוה צבאות אלי לאמר:
אמר אל-כל-עם הארץ ואל-הכהנים לאמר בייצמיתם וספוד
בחמישי ובשביעי וזה שבעים שנה העום צמיתני אני וכי
תאכלו וכי תשתו הלוא אתם האכלים ואתם השתים: הלוא
את-הדברים אשר קרא יהוה ביד הנביאים הראשנים בהיות
ירושלם יושבת ושלוח ועריה סביבתיה והנגב והשפלה
ישב: ויהי דבר-יהוה אל-זכריה לאמר: כה
אמר יהוה צבאות לאמר משפט אמת שפטו וחסד ורחמים
עשו איש את-אחיו: ואלמנה ויתום גר ועני אל-תעשקו
ורעת איש אחיו אל-תחשבו בלבבכם: וימאנו להקשיב
ויתנו כתף סדרת ואזניהם הכפידו משמוע: ולפס שמו שמיר
משמוע את-התורה ואת-הדברים אשר שלח יהוה צבאות
ברוחו ביד הנביאים הראשנים ויהי קצף גדול מאת יהוה
צבאות: ויהי כאשר-קרא ולא שמעו בן יקראו ולא אשמע
אמר יהוה צבאות: ואסערים על כל-הגוים אשר לא-ידעום
והארץ נשמה אחריהם מעבר ומשב וישימו ארץ-חמדה
לשמה: ח

פירוש ר' יוסף קרא (d. 1130)

זכריה ז:
(ב) וישלח בית אל שראצר ורגם מלך ואנשיו לחלות את פני יי - מבית אל שלחו לשאול לכהנים שבבית יי צבאות. (ג) האבכה
בחדש - אב, כמו שהיינו בוכין עד עכשיו, כל זמן שבית המקדש חרב. הינזר כאשר עשיתי זה כמה שנים - שהייתי נפרש מתפנוקין
לפי שהיה חרב. דבר זה שואלין אם יבכו בחדש החמישי כלומר בתשעה באב וינזרו מתענגים עכשיו שהוא בנוי. (ה-ו) כי צמתם
וספוד בחמישי ובשביעי - בשביעי זה צום גדליה שצמתם בתשרי. הצום צמתוני אני וכי תאכלו וכי תשתו - לא לצום ולא לאכול
צויתי אתכם. (ז) הלא את הדברים אשר קרא יי ביד הנביאים הראשונים בהיות ירושלם יושבת - בשלוח. אין אתם צמין בשביל
שצויתני אתכם לצום אלא בשביל שקראו לכם הנביאים לאמר שובו מדרכיכם הרעים (מלכים ב י"ז:י"ג) בעוד שהייתם בשלוח עד שלא
גליתם מארצכם, ולא שבתם אלי כשנתקיימו דבריהן שאמרו ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה (ירמיהו כ"ו:י"ח), ואתם תלכו
בגולה. על כן אתם צמים עכשיו ובוכים ולא מאתי. (ט) משפט אמת שפטו - איני בוחר בצומותיכם לפי שאתם מוציאין כל חפציכם וכל
עצביכם תנגושו (ישעיהו נ"ח:ג). אבל בזה הייתי בוחר שתאכלו ותשתו ותעשו משפט וצדקה.

מדרש רבה איכה - פרשה א [ב] עץ יוסף קלא

בימי יהויקים. כדי להוכיחו כדרך כל הרעות העתידות
לקם מגלה אחרת וגו' כדלעיל צפתיחמא [כט], וזכר כל הרעות
העמדות כלשון עזר כאלו בלו כדי להוכיחם כדרך יעודי
הנביאות. אצל ר' נחמיה דכ"ל דאיכה לשון קינה ק"ל שאין
לצנות ולקוין בימי יהויקים
עדיין לא בלו הרעות, אף שיש
להטער על העמיד. ואע"ג
דמיושלמי דאלו מגלתינן [מ"ק]
ב"ה [ה"ה] קאמר שה' נתאצל על
עולמו וימים קודם שהביא
המצול ופריך וכי מתאכלין על
המת קודם שימות, ומתריץ
הקצ"ה שידע העמיד מתאכל
על העמיד, ומגלה קינות מפי
ה' נאמר, והוא שנשא קינה
ואמר איכה על ישראל כדלעיל
צפתיחמא ה', מ"מ עיקר
הקינה לישראל על עממן: הרי
פתרונו איכה ישבה בדרך. פי'
מדמיצ איכה ישבה כלשון עזר
וק כלל קראי דמגלה זו, הרי
מפורש דאחר המורכב שכבר היה הדבר נאמר:

היה דורש שתין אפין. מזכיר ששים מעשי מאורעות קשות שאירעו בחורבן בית המקדש, מסכים למ"ש הכתוב בלע ה' ולא חמל: ורבי הוה דריש עשרים וארבעה גרסין בירושלמי דמעניות [פ"ד ה"ה]: לא דר' יוחנן יתיר על רבי. לא דר' יוסן בקי יותר מרבי צנורם שעצרו, דרבי היה יותר קרוב למורכב וידע טפי צנורם לעומתו: היה נזכר. בירושלמי [תענית פ"ד ה"ה] קאמר שהיו שם זקנים שהיו זוכרים והוא דורש והן בוכין והולכים להם כי לא היו יכולים לסבול. ומ"ש כאן מתנחם, פירושו היה מקצר בזכר הצרות ומדבר להם דברי תנחומות:

היה דורש שתין אפין. מזכיר ששים מעשי מאורעות קשות שאירעו בחורבן בית המקדש, מסכים למ"ש הכתוב בלע ה' ולא חמל: ורבי הוה דריש עשרים וארבעה גרסין בירושלמי דמעניות [פ"ד ה"ה]: לא דר' יוחנן יתיר על רבי. לא דר' יוסן בקי יותר מרבי צנורם שעצרו, דרבי היה יותר קרוב למורכב וידע טפי צנורם לעומתו: היה נזכר. בירושלמי [תענית פ"ד ה"ה] קאמר שהיו שם זקנים שהיו זוכרים והוא דורש והן בוכין והולכים להם כי לא היו יכולים לסבול. ומ"ש כאן מתנחם, פירושו היה מקצר בזכר הצרות ומדבר להם דברי תנחומות:

כתובות ס"ב ע"א

ההוא / ישראל ועובד כוכבים דהו קאולי באורחא בהדי הדדי לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדי ישראל אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנח ואפ"ה לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדיה א"ל לאו אמריתו אנחה שוברת חצי גופו של אדם א"ל ה"מ מילתא חדתי אבל הא דשנן בה לא דאמרי אינשי דמלפי תכלי לא ב"התה:

KETUBOT 62

The Gemara cites a related incident:

There was a certain Jew and an idolater who were going on the road together. The idolater could not keep pace with the Jew. In an attempt to slow the Jew down, [the idolater] reminded him of the destruction of the Temple. The Jew groaned and sighed. But even so the idolater could not keep pace with him. He remarked to [the Jew], "Do you not say, 'A sigh breaks half a person's body'?" [The Jew] answered him, "Those words are true of a new calamity; but this matter [the destruction of the Temple], to which we are already accustomed, does not elicit such a severe reaction. As people say: 'One who has learned bereavement is not shocked.'"

מנחות ס"ד: ת"ר כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה והיה הורקנוס מבחוץ ואריסטובולוס מבפנים בכל יום יום היו משלשלין להן תמידין היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית לעז להם בחכמת יוונית אמר להן כל זמן שעסוקין בעבודה אין נמסרין בידכם למחר שלשלו להן דינרין בקופה והעלו להן חזיר כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו בחומה ונודעוה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור שיגדל חזיר וארור שילמד בנו חכמת יוונית

MENAHOTH 64b

The Rabbis taught in a Baraisa: WHEN THE HASMONEAN KINGS BESIEGED EACH OTHER. AND HYRKANOS WAS OUTSIDE AND ARISTOBOLUS WAS INSIDE. EVERY DAY [THOSE INSIDE] WOULD LOWER DINARIM over the wall in a BASKET. AND [THOSE OUTSIDE] WOULD SEND lambs UP TO THEM for the daily TAMID OFFERINGS. A CERTAIN OLD MAN WAS THERE [inside], WHO WAS FAMILIAR WITH GREEK WISDOM. HE COMMUNICATED TO [THE BESIEGERS] WITH GREEK WISDOM. AS LONG AS THEY ENGAGE IN THE SACRIFICIAL SERVICE, THEY WILL NOT BE DELIVERED INTO YOUR HANDS. THE NEXT DAY, [THOSE INSIDE] LOWERED DINARIM in a BASKET as usual, BUT [THE

NOTES

- that the original grain be used and not be rejected in favor of another batch (Sfas Emes; see, however, Keren Orah, Chidushei HaGriz and Minchas Tzedek).
- [As mentioned above (note 4), it seems that the wheat for the Two Breads should also be brought from a crop near Jerusalem. Although the first reason stated in the Gemara applies only to the omer, the second reason is a general rule relevant to all mitzvos, including the Two Breads. Indeed, Tosafos (85a א"י) propose that the flour for any minchah should be obtained from a place near Jerusalem.]
- I.e. one besieged the other.
- Aristobolus held Jerusalem while Hyrkanos besieged the city with the Roman legions (under Pompey) that he had enlisted in his cause (Rashi to Sotah 49b הורקנוס מבחוץ ואריסטובולוס מבפנים). [The parallel passage in Bava Kamma 82b has Hyrkanos inside and Aristobolus outside; see Dikdukei Soferim there.]
- Hyrkanos and Aristobolus were sons of King Alexander Yannai, son of Yochanan Hyrkanos, son of Shimon, son of Mattisyahu Kohen Gadol. Queen Alexandra Salome ruled after the death of her husband Alexander Yannai. When she died, the crown was to have passed to her firstborn son, Hyrkanos. Aristobolus, however, refused to concede the throne to his brother, and incited a civil war. Each faction sought to enlist the Roman general, Pompey, in its cause; Pompey eventually besieged and entered Jerusalem. Thus began the Roman domination of Judea.
- [After the besiegers had taken the coins, they would place lambs in the basket, which the defenders would then hoist.]
- The coins were from the Temple treasury and were given to the Jews outside to purchase the animals (Rashi to Sotah 49b משלשלין להן תמידין and Bava Kamma 82b היו משלשלין להן תמידין). [The daily tamid offerings were purchased with the half-shekalim (Shekalim 4:1) that were collected annually from every adult Jewish male and deposited in a chamber in the Temple complex.]
- A means of communicating through signals (Rashi) that was understood only among the [Greco-Roman] aristocracy (Rashi to Sotah ibid. חכמת יוונית and Bava Kamma 83a חכמת יוונית).
- The verb לעז means to express in a foreign tongue.
- [The merit of the service will protect them.]

אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ד

על גמילות חסדים כיצד הרי הוא אומר כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו' י') העולם מתחלה כה) לא נברא אלא בחסד שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמנותך בהם (תהלים פ"ט ג'). פעם אחת היה רבן יוחנן בן זכאי יוצא מירושלים והיה ר' יהושע הולך אחריו וראה ל' בית המקדש חרב אמר ר' יהושע אוי לנו על זה שהוא חרב לא מקום שמכפרים לב) בו עונותיהם של ישראל. א"ל בני אל ירע לך יש לנו לג) כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים (לד) שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח (הושע ו' י'). שכן מצינו בדניאל איש חמדות שהיה מתעסק בגמילות חסדים. ומה הן (לה) גמילות חסדים שהיה דניאל מתעסק בהם אם תאמר עולות וזבחים מקריב לו) בבבל והלא כבר נאמר השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך (דברים י"ב י"ג) אלא מה הן גמילות חסדים שהיה מתעסק בהן היה מתקן את הכלה ומשמחה לו) ומלווה את המת ונותן פרוטה לעני ומתפלל שלשה פעמים בכל יום ותפלתו מתקבלת (לה) ברצון שנאמר ודניאל כדי ידע די רשים כתבא על לביתה וכיון פתחן ליה בעליתה נגד ירושלים וזימנין תלתא ביומא הוא (לט) כך על ברכוהי ומצלא ומודא קדם אלהה כל קבל די הוא עבד מן קדמת דנא (דניאל ו' י"א) כ):

הושע ו

חֲצַבְתִּי בְּנֵי־אִים הֲרִגְתִּים בְּאֶמְרֵי־פִי וּמִשְׁפָּטֶיךָ אֹר יֵצֵא: ו כִּי חֶסֶד
חֲפָצְתִּי וְלֹא־זִבַּח וְדַעַת אֱלֹהִים מַעֲלֹת: ז וְהִמָּה כְּאֶדָם עָבְרוּ בְּרִית
שֵׁם בְּגֵדוֹ כִּי: ח גִּלְעָד קָרִית פְּעִלִי אֹן עֲקֵבָה מִדָּם: ט וּכְחֲפִי אִישׁ

גיא חזיון

באור המלות

עליו ואמרתם נצלנו, והנביאים הגידו להם אמרי פיו של ה' שה' יאמר חסד חפצתי ולא זבח, שאינו חפץ בזבחים ועולות רק שיעשו חסד ושידעו דעת אלהים, והעם כמו על הנביאים והרגו אותם בעבור נבואה זאת שנבאו, ובזה יצייר כי ה' הרג את הנביאים באמרי פיו, שע"י אמרי פיו שנבאו בשליחותו נהרגו וה' היה הסבה להריגתם וכאילו הוא הרגם, אולם במה שנהרגו הנביאים ע"י דבור זה והם מסרו נפשם למות עבור הדבור הזה שדברו לאמר כי חסד חפצתי ולא זבח, נשאר הדבור הזה קיים ומתמיד בלב הדורות הבאים כדבר החקוק בעט ברזל על מצבות צור ואבן לזכרון עולם, ובזה יצייר המליץ שגויות הנביאים הנהרגים נעשו כמצבות צורים ולוחות אבנים שעליהם חצב ה' את אלה הדברים "חסד חפצתי ולא זבח", וז"ש ע"ל כן ר"ל על אשר חסדכם דומה כענן בקר ואינכם עושים חסד ולא יודעים אלהים, ע"כ חצבתי בנביאים ר"ל בגופות הנביאים אשר הרגתיים באמרי פי, חצבתי וכתבתי עליהם בעט ברזל לאמר כי חסד חפצתי ולא זבח, שהזבחים והשלמים שאתם מביאים שראשית ענינם היה שיאכיל בשרם לעניים בקדש, עקר חפצי הוא החסד לא הזבח. ודעת אלהים חפצתי מעולות. העולה שהיא כליל לגבוה עקרה הוא שידע את ה' ושראוי שיקריב א"ע כליל על מזבחו לרצון ועקר חפץ ה' הוא דעת אלהים לא העולה כן נשאר חרות וחצוב בגויות הנביאים הנהרגים, ומ"ש ומשפטיך אור יצא הוא מאמר מוסגר כאומר אם כן אם אכלה חרבכם נביאכם כאריה משחית איך יצא משפטך לאור ואיך תצדק בדיןך?: (זח) והמה עתה יספר החוזה באיזה אופן נהרגו הנביאים בימים ההמה, ויציר אותו במליצה נשאה ונשגבה מאד,